

**ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH**



**Prewencja wypadkowa**

**prowadzona przez**

**Zakład Ubezpieczeń Społecznych**

**Warszawa 2009 rok**

# **SPIS TREŚCI**

## **I. Wprowadzenie**

## **II. Renty z tytułu niezdolności do pracy wypłacane z ubezpieczenia społecznego w związku z wypadkiem przy pracy**

## **III. Renty z tytułu niezdolności do pracy wypłacane z ubezpieczenia społecznego w związku z chorobą zawodową**

## **IV. Podsumowanie działań ZUS za lata 2003-2008**

## **V. Rehabilitacja lecznicza w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową**

## **VI. Kierunki działań ZUS w zakresie prewencji wypadkowej w 2009 roku**

## **VII. Problemy występujące w realizacji zadań z zakresu prewencji wypadkowej**

## **VIII. Podsumowanie**

## I. Wprowadzenie

Zakład Ubezpieczeń Społecznych od 1 stycznia 2003 r. realizuje zadania z zakresu prewencji wypadkowej na podstawie art. 37 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych<sup>1</sup>. W ramach prewencji wypadkowej ZUS prowadzi następujące działania:

- zamawia materiały analityczne dotyczące przyczyn i skutków wypadków przy pracy, a zwłaszcza wypadków śmiertelnych, ciężkich i zbiorowych oraz chorób zawodowych,
- zamawia prace naukowo-badawcze mające na celu eliminację i ograniczenie przyczyn powodujących wypadki przy pracy i choroby zawodowe,
- upowszechnia wiedzę o zagrożeniach powodujących wypadki przy pracy i choroby zawodowe oraz sposobach przeciwdziałania tym zagrożeniom.

Z tytułu ubezpieczenia społecznego wypłacane są świadczenia osobom ubezpieczonym, które uległy wypadkowi przy pracy lub u których stwierdzono chorobę zawodową. W przypadku śmierci ubezpieczonego świadczenia z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z powyższego tytułu wypłacane są członkom rodziny.

Prowadzone przez Zakład działania w zakresie prewencji wypadkowej, mają na celu:

- zmniejszenie liczby wypadków przy pracy i przypadków chorób zawodowych,
- poprawę bezpieczeństwa i higieny pracy,

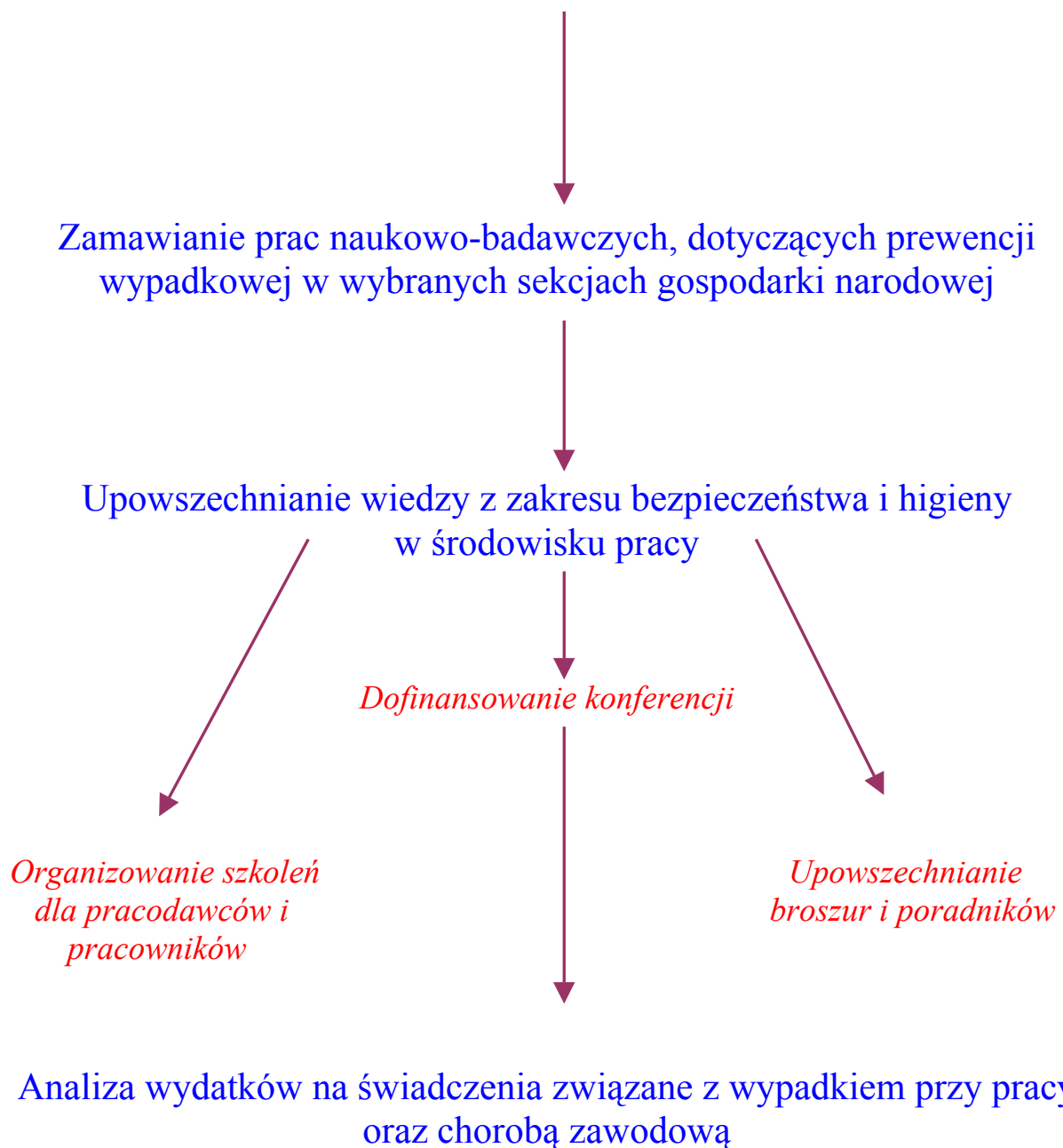
---

<sup>1</sup> Dz. U. z 2002 r. nr 199, poz. 1673 z późn. zm.

co systematycznie będzie przyczyniało się do obniżenia kosztów społecznych wypadków przy pracy i chorób zawodowych, ponoszonych przez budżet państwa, pracodawców, a także przez osoby poszkodowane.

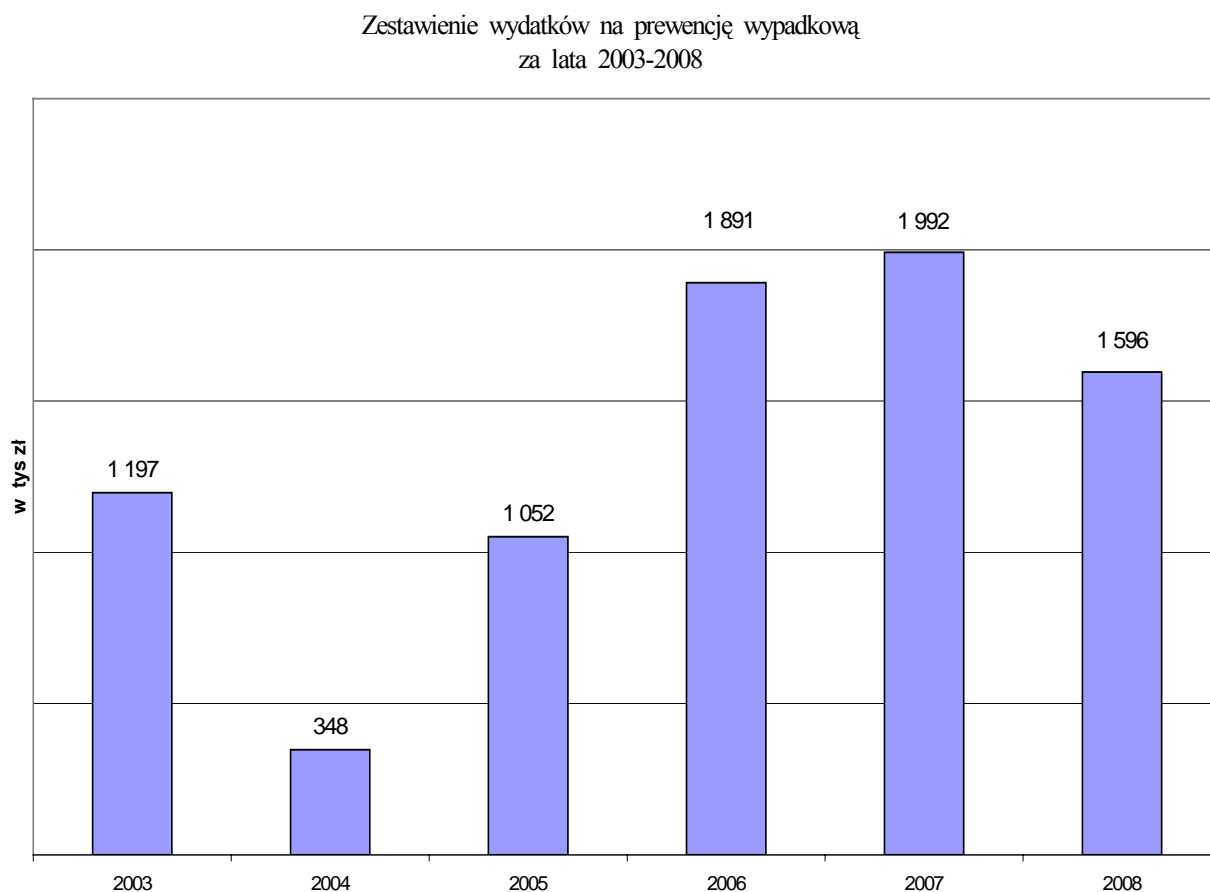
Działania ZUS w zakresie prewencji wypadkowej zostały przedstawione na poniższym schemacie.

### Analiza dynamiki liczby wypadków przy pracy i chorób zawodowych



W latach 2003–2008 łącznie wydatkowano na realizację zadań z zakresu prewencji wypadkowej ponad 8 mln zł. Kwoty wydatków w poszczególnych latach przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1



W 2008 r. wydatki na świadczenia pieniężne związane z wypadkami przy pracy i chorobami zawodowymi wyniosły 4,7 mld zł. Główną pozycję wydatków, tj. 70% stanowiły renty z tytułu niezdolności do pracy. Renty rodzinne stanowiły 13%. Istotną pozycję wydatków na świadczenia pieniężne stanowiły także zasiłki chorobowe (9,4%).

Przeciętnie miesięcznie renty z tytułu niezdolności do pracy związane z wypadkami przy pracy i chorobami zawodowymi w latach 2002-2008

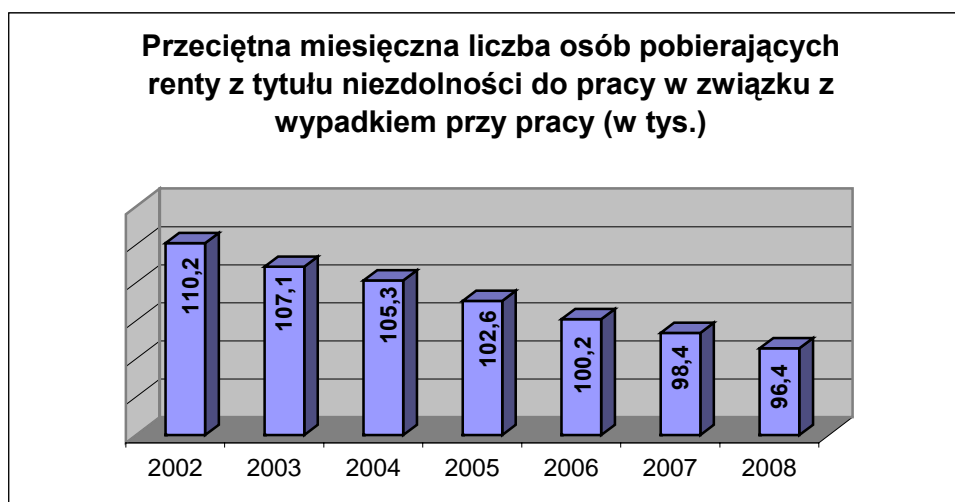
pobierało ponad 200 tys. osób. W 2008 r. liczba tych osób stanowiła 16,5% ogółu pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy.

W 2008 r. w porównaniu do 2002 r. nastąpił spadek przyznanych rent z tytułu niezdolności do pracy wypadkowych o ponad 37%, natomiast w porównaniu z rokiem 2007 o 11%.

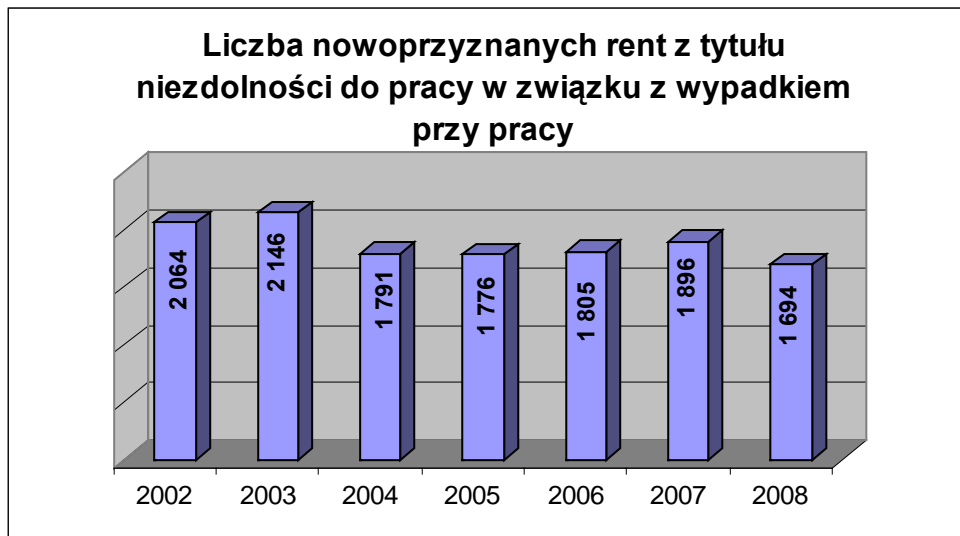
## **II. Renty z tytułu niezdolności do pracy wypłacane z ubezpieczenia społecznego w związku z wypadkiem przy pracy**

W 2008 r., w stosunku do lat poprzednich odnotowano spadek przeciętnej miesięcznej liczby osób pobierających renty w związku z wypadkiem przy pracy (wykres 2) oraz spadek liczby nowoprzyznanych rent wypadkowych (wykres 3).

Wykres 2



Wykres 3



Z punktu widzenia podejmowanych działań w zakresie prewencji wypadkowej istotne są dane dotyczące nowoprzyznawanych rent z tytułu wypadku przy pracy według grup chorobowych (tabela 1), województw (tabela 2), sekcji gospodarki narodowej (tabela 3), zawodów i specjalności (tabela 4).

Tabela 1

STRUKTURA RENT Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANYCH WYPADKIEM  
PRZY PRACY WEDŁUG GRUP CHOROBYCH

Grupy chorobowe	2006	2007	2008
<b>OGÓLEM</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
w tym:			
Urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych	60,3	56,2	62,4
Choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej	6,9	6,8	6,1
Choroby układu nerwowego	3,6	3,5	3,4
Choroby oka i przydatków oka	2,9	2,4	2,2
Choroby układu krążenia	2,9	2,5	2,8
Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania	2,1	1,4	1,4

W strukturze rent nowoprzyznanych z tytułu niezdolności do pracy spowodowanych wypadkiem przy pracy zaobserwowano spadek rent, których skutkiem była niezdolność do pracy spowodowana naruszeniem sprawności układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej. Osoby, które uległy wypadkom na skutek wyżej wymienionych przyczyn kierowane były na rehabilitację leczniczą w ramach prewencji rentowej prowadzonej przez ZUS.

W latach 2006-2008 utrzymywał się bardzo wysoki udział rent wypadkowych przyznanych na skutek odniesionych urazów i zatruc. W 2008 r., w porównaniu do roku poprzedniego udział ten wzrósł o 6,2 punktów procentowych.

Tabela 2

RENTY Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANE WYPADKIEM PRZY PRACY  
WEDŁUG WOJEWÓDZTW NA 1000 PRACUJĄCYCH\*

Województwa	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<b>OGÓLEM</b>	<b>0,201</b>	<b>0,207</b>	<b>0,172</b>	<b>0,168</b>	<b>0,168</b>	<b>0,169</b>
Dolnośląskie	0,254	0,217	0,181	0,169	0,168	0,166
Kujawsko-pomorskie	0,194	0,233	0,208	0,214	0,188	0,244
Lubelskie	0,186	0,196	0,188	0,170	0,212	0,189
Lubuskie	0,336	0,335	0,330	0,331	0,295	0,284
Łódzkie	0,276	0,250	0,253	0,183	0,178	0,153
Małopolskie	0,140	0,181	0,165	0,122	0,134	0,115
Mazowieckie	0,094	0,138	0,111	0,109	0,124	0,106
Opolskie	0,081	0,072	0,088	0,072	0,074	0,049
Podkarpackie	0,172	0,190	0,170	0,223	0,198	0,163
Podlaskie	0,103	0,128	0,081	0,102	0,125	0,085
Pomorskie	0,292	0,323	0,247	0,255	0,208	0,186
Śląskie	0,284	0,270	0,207	0,207	0,198	0,214
Świętokrzyskie	0,106	0,128	0,086	0,078	0,057	0,164
Warmińsko-mazurskie	0,165	0,064	0,070	0,086	0,151	0,148
Wielkopolskie	0,250	0,255	0,167	0,192	0,195	0,257
Zachodniopomorskie	0,203	0,166	0,146	0,156	0,148	0,136

\*) poza rolnictwem indywidualnym



Powyższe dane wskazują, że najwyższe wskaźniki częstości przyznawania rent z tytułu wypadku przy pracy przypadających na 1000 pracujących odnotowano w województwach: lubuskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie i śląskie. W większości województw nastąpił spadek nowoprzyznawanych rent wypadkowych, z wyjątkiem województwa kujawsko-pomorskiego i świętokrzyskiego, w których to w 2007 roku odnotowany został największy wzrost wskaźnika na przestrzeni analizowanego okresu.

W województwach o najwyższym wskaźniku częstości przyznawania rent wypadkowych Zakład w 2009 r. przeprowadzi większą liczbę szkoleń dla pracodawców z tematyki dotyczącej prewencji wypadkowej.

Tabela 3

RENTY Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANE WYPADKIEM PRZY PRACY  
WEDŁUG SEKCJI GOSPODARKI NARODOWEJ NA 1000 PRACUJĄCYCH\*

Sekcje gospodarki narodowej	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<b>OGÓLEM</b>	<b>0,201</b>	<b>0,207</b>	<b>0,172</b>	<b>0,168</b>	<b>0,168</b>	<b>0,169</b>
w tym:						
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	0,521	0,515	0,467	0,450	0,488	0,481
Górnictwo	0,804	0,678	0,666	0,589	0,523	0,519
Przetwórstwo przemysłowe	0,259	0,261	0,220	0,217	0,224	0,240
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	0,131	0,099	0,071	0,092	0,051	0,093
Budownictwo	0,663	0,738	0,620	0,588	0,562	0,516
Handel i naprawy	0,122	0,124	0,110	0,109	0,121	0,110
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	0,286	0,363	0,277	0,258	0,219	0,236
Edukacja	0,034	0,026	0,020	0,021	0,022	0,030
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	0,072	0,090	0,086	0,084	0,063	0,080

\*) poza rolnictwem indywidualnym

Z powyższych danych wynika, że w 2007 r. w porównaniu z rokiem poprzednim w sekcjach gospodarki narodowej, takich jak: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz oraz w wodę, w ochronie zdrowia i pomocy społecznej oraz w przetwórstwie przemysłowym, nastąpił wzrost liczby nowoprzyznanych rent wypadkowych w przeliczeniu na 1000 pracujących. Najwyższy wskaźnik częstości przyznawania rent wystąpił w sekcjach: górnictwo, budownictwo, rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo. Podejmowane i kontynuowane w 2009 r. przez ZUS działania prewencyjne skierowane są przede wszystkim do pracodawców prowadzących działalność w w/w sekcjach gospodarki narodowej.

Planując kierunki działań prewencyjnych Zakład wykorzystuje również dane dotyczące liczby rent przyznanych z tytułu wypadku przy pracy według zawodów i specjalności wykonywanych przez osoby, które uległy wypadkom (tabela 4).

Tabela 4

STRUKTURA RENT Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANYCH WYPADKIEM PRZY PRACY  
WEDŁUG ZAWODÓW I SPECJALNOŚCI

Zawody i specjalności	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<b>OGÓLEM</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
w tym:							
Kierownicy małych zakładów pracy	2,7	3,4	4,2	3,3	3,8	3,5	2,9
Specjaliści szkolnictwa	0,9	0,6	0,6	1,0	0,6	0,7	1,0
Średni personel techniczny	3,2	3,2	2,5	2,5	3,2	3,5	3,7
Średni personel w zakresie nauk biologicznych i ochrony zdrowia	1,1	1,3	1,5	1,2	1,3	0,9	0,7
Pracownicy usług osobistych i ochrony	1,5	2,2	1,8	2,7	2,0	2,4	2,6
Modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	3,5	3,7	3,6	3,8	4,5	3,5	3,7
Górnicy i robotnicy budowlani	21,8	21,7	20,1	19,0	18,2	18,5	19,2
Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	17,3	15,7	16,0	17,7	17,6	16,6	17,5
Pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	6,6	7,1	8,0	8,8	8,8	7,9	7,2
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	4,2	3,1	2,3	2,9	3,3	3,9	3,5
Operatorzy i monterzy maszyn	4,0	4,0	5,3	3,9	4,4	4,9	5,0
Kierowcy i operatorzy pojazdów	12,1	14,0	13,2	13,6	11,9	12,1	12,7
Pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	3,6	3,0	3,7	4,1	4,0	3,8	3,1
Robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	6,1	6,3	6,0	5,6	5,7	6,5	7,2

Analizując strukturę rent wypadkowych pod kątem grup zawodowych najwyższy udział rent występuje w następujących zawodach: górnicy i robotnicy budowlani, robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń, kierowcy i operatorzy pojazdów. Zakład kierował i będzie kontynuował działania prewencyjne adresowane do pracowników powyższych zawodów.

Tabela 5

STRUKTURA RENT Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANYCH WYPADKIEM PRZY PRACY  
WEDŁUG ZDARZEŃ POWODUJĄCYCH URAZ\* I SEKCJI GOSPODARKI NARODOWEJ

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym zdarzenia powodujące uraz:					
		Kontakt z prądem elektrycznym, temperaturą, niebezpiecznymi substancjami i preparatami chemicznymi	Tonięcie, zakopanie, zamknięcie	Zderzenie z/uderzenie w nieruchomy obiekt	Uderzenie przez obiekt w ruchu	Kontakt z przedmiotem ostrym, szorstkim, chropowatym	Uwięzienie, zmiżdżenie
<b>OGÓLEM 2008</b>	<b>100,0</b>	<b>2,2</b>	<b>0,9</b>	<b>19,2</b>	<b>26,9</b>	<b>11,5</b>	<b>9,7</b>
<b>2007</b>	<b>100,0</b>	<b>2,3</b>	<b>0,8</b>	<b>18,9</b>	<b>25,9</b>	<b>11,2</b>	<b>10,0</b>
<b>2006</b>	<b>100,0</b>	<b>2,2</b>	<b>0,9</b>	<b>17,3</b>	<b>26,8</b>	<b>11,0</b>	<b>9,9</b>
<b>2005</b>	<b>100,0</b>	<b>2,6</b>	<b>0,8</b>	<b>14,5</b>	<b>25,5</b>	<b>9,9</b>	<b>8,7</b>
w tym:							
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo 2008	100,0	-	-	14,5	27,4	17,7	11,3
2007	100,0	1,6	1,6	11,1	33,3	12,7	12,7
2006	100,0	1,6	-	11,1	36,5	9,5	12,7
2005	100,0	-	-	12,1	34,5	10,3	13,8
Górnictwo 2008	100,0	3,6	3,6	13,3	48,2	7,2	3,6
2007	100,0	3,2	4,3	15,1	40,9	2,2	10,8
2006	100,0	2,1	7,4	12,6	45,3	3,2	10,5
2005	100,0	1,8	1,8	2,8	41,3	2,8	20,2
Przetwórstwo przemysłowe 2008	100,0	3,0	0,3	14,1	25,8	17,3	14,6
2007	100,0	2,2	0,2	14,6	23,8	17,1	16,0
2006	100,0	1,7	0,3	13,5	25,1	19,0	16,0
2005	100,0	3,8	0,2	10,0	24,2	14,5	13,4
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę 2008	100,0	9,1	-	27,3	9,1	18,2	4,5
2007	100,0	10,0	-	15,0	30,0	10,0	5,0
2006	100,0	36,4	-	27,3	9,1	9,1	-
2005	100,0	20,0	5,0	5,0	10,0	5,0	10,0
Budownictwo 2008	100,0	1,4	1,9	32,0	21,6	10,7	6,8
2007	100,0	2,4	1,6	31,3	24,3	7,5	6,1
2006	100,0	1,1	1,9	28,3	22,1	7,4	5,7
2005	100,0	1,1	2,3	25,4	18,6	11,3	4,5
Handel i naprawy 2008	100,0	1,6	-	18,5	31,5	6,0	7,6
2007	100,0	1,7	0,4	18,1	29,0	9,2	7,6
2006	100,0	3,5	-	18,0	25,9	9,8	7,8
2005	100,0	1,8	0,5	15,8	33,0	6,8	4,1
Transport, gospodarka magazynowa i łączność 2008	100,0	0,7	0,7	13,2	40,4	2,0	9,3
2007	100,0	2,2	0,6	14,5	35,2	5,6	7,3
2006	100,0	3,9	-	12,9	38,1	3,2	6,5
2005	100,0	3,8	-	8,8	36,8	7,7	7,7
Edukacja 2008	100,0	3,8	-	19,2	7,7	3,8	11,5
2007	100,0	3,2	-	25,8	22,6	9,7	-
2006	100,0	4,3	-	17,4	26,1	4,3	8,7
2005	100,0	-	-	14,3	9,5	-	-
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna 2008	100,0	-	-	10,0	17,5	7,5	5,0
2007	100,0	1,7	-	15,5	5,2	10,3	1,7
2006	100,0	-	-	8,9	11,1	4,4	-
2005	100,0	1,7	-	20,3	5,1	3,4	3,4

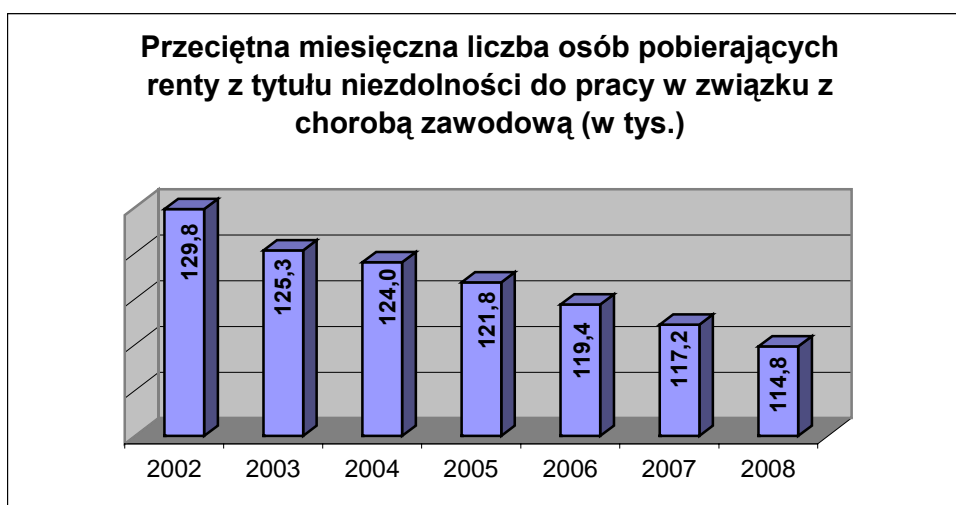
\*) Klasyfikacja wydarzeń powodujących uraz na podstawie Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy w sprawie statystycznej karty wypadku przy pracy (Dz. U. Nr 269 poz. 2672 z 2004 r.).

Najczęstszą przyczyną wypadków przy pracy skutkującą przyznaniem renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem było uderzenie przez obiekt w ruchu, uderzenie w nieruchomy obiekt oraz kontakt z przedmiotem ostrym. W organizowanych przez Zakład szkoleniach szczególny nacisk kładzie się m.in. na omówienie w/w przyczyn powodujących wypadki przy pracy.

### **III. Renty z tytułu niezdolności do pracy wypłacane z ubezpieczenia społecznego w związku z chorobą zawodową**

W latach 2002-2008 odnotowuje się systematyczny spadek liczby nowoprzyznaczonych rent z tytułu choroby zawodowej.

Wykres 4



Wykres 5



Tabela 6

STRUKTURA RENT Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANYCH CHOROBA ZAWODOWĄ WEDŁUG RODZAJÓW CHOROÓB

Rodzaje chorób zawodowych	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<b>OGÓLEM</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
w tym:							
Choroby narządu głosu	40,4	43,4	45,7	39,5	40,3	47,1	46,7
Uszkodzenia słuchu	14,0	12,9	12,7	14,0	13,2	10,3	11,7
Choroby zakaźne	4,7	4,6	5,0	4,6	5,3	5,6	4,5
Choroby skóry	8,7	6,7	5,6	5,7	4,2	4,1	4,3
Pylice płuc	10,2	10,6	9,9	13,0	12,7	12,3	12,5
Choroby układu ruchu	3,4	3,2	3,1	4,0	4,6	3,5	5,0
Nowotwory złośliwe	2,5	2,0	3,2	3,2	3,4	3,4	2,6
Zespół wibracyjny	3,2	2,3	2,6	2,4	2,3	2,2	2,2

Najwyższy udział w strukturze nowoprzyznawanych rent z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej chorobą zawodową mają renty przyznane w związku z chorobami: narządu głosu, pylicą płuc, uszkodzeniem słuchu.

Tabela 7

## RENTY Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANE CHOROBA ZAWODOWĄ WEDŁUG SEKCJI GOSPODARKI NARODOWEJ NA 1000 PRACUJĄCYCH\*

Sekcje gospodarki narodowej	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<b>OGÓLEM</b>	<b>0,182</b>	<b>0,169</b>	<b>0,145</b>	<b>0,121</b>	<b>0,109</b>	<b>0,103</b>
w tym:						
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	0,304	0,415	0,289	0,334	0,255	0,290
Górnictwo	0,756	0,943	0,782	0,697	0,787	0,771
Przetwórstwo przemysłowe	0,213	0,170	0,150	0,139	0,119	0,094
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	0,021	0,030	0,058	0,083	0,041	0,033
Budownictwo	0,149	0,136	0,110	0,085	0,077	0,037
Handel i naprawy	0,015	0,014	0,010	0,009	0,008	0,008
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	0,048	0,071	0,046	0,038	0,021	0,020
Edukacja	0,755	0,602	0,574	0,418	0,420	0,479
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	0,225	0,277	0,185	0,161	0,137	0,121

\*) poza rolnictwem indywidualnym

Analiza rent wypadkowych z tytułu chorób zawodowych według sekcji gospodarki narodowej wskazuje, że w 2007 r. nastąpił wzrost liczby rent na 1000 pracujących w sekcjach: edukacja oraz rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo. Natomiast największy spadek w 2007 r. w stosunku do 2006 r. odnotowano w sekcji budownictwo.

Tabela 8

STRUKTURA RENT Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY SPOWODOWANYCH CHOROBAŃ ZAWODOWĄ  
WEDŁUG ZAWODÓW I SPECJALNOŚCI

Zawody i specjalności	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<b>OGÓLEM</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
w tym:							
Kierownicy małych zakładów pracy	0,4	0,8	0,6	0,3	0,2	0,3	0,2
Specjaliści szkolnictwa	41,0	40,2	44,1	37,0	40,0	45,0	45,4
Średni personel techniczny	2,7	2,3	2,5	1,9	2,5	2,6	2,5
Średni personel w zakresie nauk biologicznych i ochrony zdrowia	3,9	3,3	3,4	4,4	3,5	3,1	2,9
Pracownicy usług osobistych i ochrony	1,2	1,6	0,9	1,4	1,4	1,0	1,6
Modelki, sprzedawcy i demonstratorzy	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,6	0,1
Górnicy i robotnicy budowlani	10,8	13,2	11,2	10,3	13,5	11,7	13,2
Robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń	12,7	11,1	11,3	13,3	12,2	9,6	9,7
Pozostali robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	5,5	4,6	4,3	5,2	4,1	4,0	3,7
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	3,7	3,9	4,8	4,7	4,6	4,8	3,7
Operatorzy i monterzy maszyn	3,2	2,6	2,7	4,3	2,5	2,5	2,7
Kierowcy i operatorzy pojazdów	3,2	3,0	3,4	2,7	2,4	2,2	2,5
Pracownicy przy pracach prostych w handlu i usługach	1,2	1,7	1,0	0,9	1,1	1,3	1,6
Robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	2,4	1,9	2,1	2,6	3,0	2,0	1,6

Dane w tabeli 8 wskazują, że największą liczbę rent z tytułu chorób zawodowych przyznano specjalistom szkolnictwa, górnikom i robotnikom budowlanym, robotnikom obróbki metali i mechanikom maszyn i urządzeń. Natomiast zaobserwowano największy spadek liczby rent przyznanych operatorom maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych.



## **IV. Podsumowanie działań ZUS za lata 2003-2008**

W okresie 2003-2008 realizując zadania ustawowe, wynikające z powołanej we wstępie ustawy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych:

1. zamówił trzydzieści prac naukowo–badawczych na temat eliminacji i ograniczenia przyczyn oraz skutków wypadków przy pracy i chorób zawodowych,
2. upowszechnił materiały informacyjne o różnorodnej tematyce (26 tematów), w postaci broszur, ulotek i poradników,
3. zorganizował i sfinansował 665 szkoleń przeznaczonych dla małych i średnich przedsiębiorstw. W szkoleniach tych wzięło udział ponad 17 tys. pracowników i pracodawców.

Działania te odnosiły się do sekcji gospodarki narodowej, w których rejestrowano największą liczbę wypadków przy pracy lub przypadków chorób zawodowych tj.: budownictwo, przetwórstwo, edukacja, ochrona zdrowia. Realizując powyższe zadania Zakład współpracował w szerokim zakresie z Państwową Inspekcją Pracy, Centralnym Instytutem Ochrony Pracy i Instytutem Medycyny Pracy w Łodzi, a także – w mniejszym zakresie – z innymi specjalistycznymi instytucjami.

Ad 1. Wieloletnia współpraca z wyżej wymienionymi instytucjami umożliwiła pozyskanie wiedzy dotyczącej bezpiecznego środowiska pracy oraz organizacji pracy w tym zakresie, m.in. na temat sposobu zabezpieczeń indywidualnych na stanowisku pracy. Wiedza ta upowszechniona została wśród pracodawców oraz jest wykorzystywana przy opracowywaniu dalszych kierunków działań Zakładu w zakresie prewencji wypadkowej, która winna przyczynić się do poprawy warunków pracy i obniżenia kosztów społecznych ponoszonych z tego tytułu.

Ad 2. Materiały informacyjne dotyczyły:

- a) ogólnych zasad obowiązujących pracodawców przy tworzeniu bezpiecznych miejsc pracy, np.: obowiązujące przepisy prawa pracy w zakresie bhp, ocena ryzyka zawodowego, listy kontrolne, stres w pracy;
- b) zaleceń dla pracodawców małych i średnich przedsiębiorstw, w następujących sekcjach gospodarki narodowej: budownictwo, przemysł przetwórczy, transport, handel detaliczny, ochrona zdrowia.

Nakład poszczególnych tytułów kształtował się na poziomie 30-60 tys. egzemplarzy. Materiały informacyjne były upowszechniane wśród pracodawców na szkoleniach organizowanych przez ZUS, a także przekazywane instytucjom, z którymi Zakład współpracuje w zakresie prowadzenia działalności popularyzatorskiej i promocyjnej na rzecz eliminowania zagrożeń zawodowych, m.in. Centralnemu Instytutowi Ochrony Pracy – Państwowemu Instytutowi Badawczemu, Państwowej Inspekcji Pracy.

Ad 3. Przedmiotem szkoleń była poprawa bezpieczeństwa w środowisku pracy, w aspekcie wypełnienia wymogów przepisów prawa krajowego, wdrażającego postanowienia dyrektyw europejskich, jak również zasady doboru środków ochrony indywidualnej w małych i średnich przedsiębiorstwach.

W trakcie szkoleń uczestnicy zapoznawali się z:

- ⇒ czynnikami środowiska, które mogą powodować zagrożenia dla bezpieczeństwa i zdrowia pracowników podczas wykonywania pracy,
- ⇒ przepisami prawa dotyczącymi zasad bezpieczeństwa i higieny pracy,
- ⇒ obowiązkami i odpowiedzialnością w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy,

⇒ nowymi rozwiązaniami techniczno-organizacyjnymi kształtującymi bezpieczne środowisko w miejscu pracy.

Ponadto uczestnicy nabywali umiejętności wykonywania pracy w sposób bezpieczny dla siebie i innych.

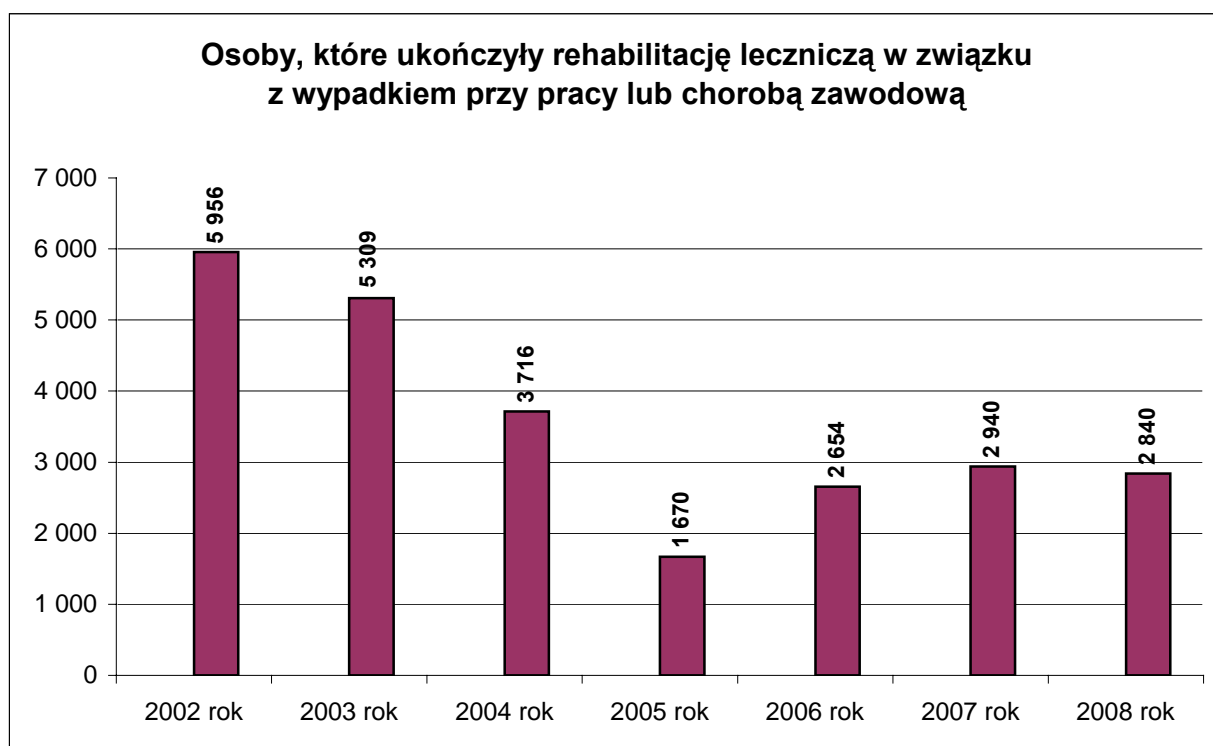
## **V. Rehabilitacja lecznicza w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową**

Przedstawiając działania w zakresie prewencji wypadkowej wydaje się, że należy również przedstawić - w syntetyczny sposób – działania, prowadzone przez ZUS, w zakresie rehabilitacji leczniczej. Program rehabilitacji leczniczej realizowany jest w celu przeciwdziałania utracie zdolności do pracy przez osoby w wieku produkcyjnym. Zakład kieruje na rehabilitację leczniczą osoby, które w wyniku wypadku przy pracy lub choroby zawodowej zagrożone są niezdolnością do pracy. Osoby te kierowane są do ośrodków rehabilitacyjnych współpracujących z Zakładem w następujących profilach schorzeń: narząd ruchu w systemie stacjonarnym i ambulatoryjnym, układ krążenia w systemie stacjonarnym i ambulatoryjnym, układ oddechowy, schorzenia psychosomatyczne.

W latach 2003-2008 rehabilitację leczniczą ukończyło ponad 25 tys. osób skierowanych przez ZUS do ośrodków rehabilitacyjnych, w związku ze schorzeniami będącymi następstwem wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Prowadzona rehabilitacja ma na celu poprawę stanu zdrowia i funkcji organizmu w stopniu umożliwiającym podjęcie pracy.

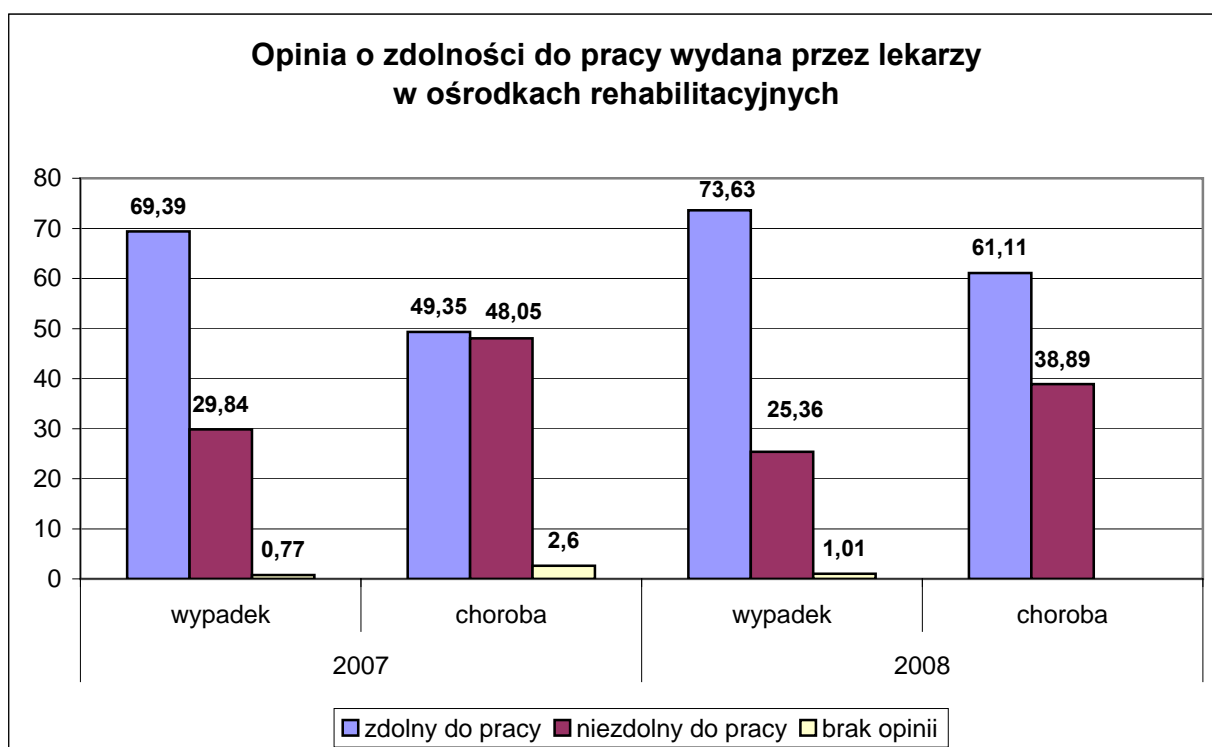
Indywidualnie ustalony program rehabilitacji obejmuje w szczególności rehabilitację medyczną, psychologiczną oraz edukację zdrowotną wraz z elementami edukacji z zakresu znajomości przestrzegania zasad bezpieczeństwa w środowisku pracy i zagrożeń dla zdrowia człowieka.

Wykres 7



Największy udział (ponad 90%), w liczbie osób poddanych rehabilitacji leczniczej w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, stanowią osoby ze schorzeniami narządu ruchu. Pozostałe 10% stanowią osoby ze schorzeniami układu krążenia, układu oddechowego oraz schorzeniami psychosomatycznymi.

Wykres 8



Po zakończeniu rehabilitacji, lekarz prowadzący z ośrodka rehabilitacyjnego wydaje opinię końcową w aspekcie odzyskania przez pacjenta zdolności do pracy. Dane statystyczne wskazują, że wzrasta odsetek osób, które mogą podjąć pracę zawodową po zakończeniu rehabilitacji. Dotyczy to w szczególności osób, które zostały skierowane na rehabilitację leczniczą w związku z wypadkiem przy pracy.

## **VI. Kierunki działań ZUS w zakresie prewencji wypadkowej w 2009 roku**

W ustawie budżetowej na 2009 rok zostały określone środki finansowe w wysokości 6,75 mln zł na realizację przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych zadań z zakresu prewencji wypadkowej. Środki te zostały zwiększone o 4,5 mln zł w stosunku do roku 2008.

Zakład ustalił następujące kierunki działań na rok 2009, które są w trakcie realizacji:

A. Zamówienie:

1. prac naukowo-badawczych,
2. analiz przyczyn i skutków wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Ad. 1. Tematyka prac naukowo-badawczych:

- *Ocena zagrożeń substancji chemicznych w małych i średnich zakładach przetwórstwa tworzyw sztucznych oraz opracowanie zaleceń do oceny i ograniczania ryzyka zawodowego.*
- *Określenie kryteriów oceny oraz zasad prawidłowego doboru bioaktywnego sprzętu ochrony układu oddechowego w prewencji chorób epidemiologicznych i infekcji wewnątrz szpitali.*
- *Określenie kryteriów oceny ryzyka zawodowego oraz zasad bezpiecznej obsługi urządzeń laserowych przeznaczonych do diagnostyki i terapii laserowej w placówkach służby zdrowia w celu prewencji przed szkodliwymi skutkami niezamierzonej ekspozycji na promieniowanie laserowe.*
- *Badania dotyczące stosowania środków ochrony skóry w profilaktyce dermatoz rąk pracowników służby zdrowia.*
- *Ocena narażenia na promieniowanie nadfioletowe z zastosowaniem fotochromowych dozymetrów indywidualnych.*
- *Badania w celu oceny zagrożeń chemicznych pracowników firm budowlanych układających nawierzchnie dróg.*
- *Badania sprawności psychofizycznej kierowców wypadkowych i bezwypadkowych w aspekcie prewencji wypadkowej i zwiększania kultury bezpieczeństwa w transporcie drogowym.*
- *Badania możliwości optymalizacji warunków pracy i poprawy zdrowia psychicznego pracowników dzięki wprowadzaniu elastycznego czasu pracy.*

- *Badania zagrożeń substancjami chemicznymi o działaniu drażniącym i uczulającym w zakładach usługowych oraz opracowanie zaleceń do profilaktyk.*

Ad 2. Tematyka analiz:

- *Analiza przyczyn i skutków niewłaściwej oceny ryzyka zawodowego w aspekcie prewencji wypadkowej.*
- *Analiza dotycząca przyczyn chorób zawodowych w latach 2005-2007 obejmująca m.in. identyfikację czynników wpływających na rozwój chorób zawodowych oraz grup ryzyka.*

Wykonawcy realizujący powyższe prace wyłaniani są po przeprowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia publicznego prowadzonego w trybie przetargu nieograniczonego w oparciu o przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych.

B. Upowszechnianie wiedzy o zagrożeniach powodujących wypadki przy pracy i choroby zawodowe oraz sposobach przeciwdziałania tym zagrożeniom. Zadanie to obejmuje:

1. prowadzenie szkoleń pracodawców,
2. upowszechnianie materiałów informacyjnych,
3. dofinansowanie konferencji, sympozjów naukowych i seminariów.

Ad.1. Tematyka szkoleń:

- *Zagrożenia elektromagnetyczne przy urządzeniach wykorzystywanych do produkcji wyrobów metalowych (spawarki, zgrzewarki rezystancyjne, piece i nagrzewnice indukcyjne, urządzenia galwaniczne i elektrolityczne).*
- *Ocena ryzyka oraz metody zapobiegania zagrożeniom zdrowia pracowników zatrudnionych w warunkach mikroklimat gorącego i zimnego.*
- *Bezpieczeństwo użytkowania maszyn w świetle nowych przepisów prawnych wdrażających postanowienia dyrektyw WE.*

- *Użytkowanie mobilnych maszyn do robót ziemnych w aspekcie prewencji i zagrożeń zawodowych (możliwości i ograniczenia).*
- *Zasady prawidłowego doboru, stosowania i konserwacji środków ochrony indywidualnej.*
- *Zasady prewencji w laboratoriach przemysłowych i analitycznych wobec zagrożeń czynnikami biologicznymi i chemicznymi, na przykładzie przemysłu farmaceutycznego, spożywczego.*
- *Zagrożenia czynnikami niebezpiecznymi, szkodliwymi i uciążliwymi w piekarniach i cukierniach.*
- *Zagrożenia zdrowia i bezpieczeństwa wśród pracowników służby zdrowia obsługujących diagnostyczne i terapeutyczne urządzenia wytwarzające pola elektromagnetyczne (diagnostyka rezonansu magnetycznego, diatermie fizykoterapeutyczne i elektrochirurgiczne, itp.).*

Wykonawca powyższych szkoleń: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy.

- *Regulacje prawne dotyczące uprawnień i obowiązków pracowniczych osób niepełnosprawnych.*
- *Przygotowanie bezpiecznych stanowisk pracy dla niepełnosprawnych pracowników.*

Wykonawca: Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji.

#### Ad.2. Materiały informacyjne:

We współpracy z Centralnym Instytutem Ochrony Pracy – Państwowym Instytutem Badawczym i Państwową Inspekcją Pracy przygotowywany jest druk ulotek, broszur, poradników i plakatów.

Ad. 3. W ramach zadania dofinansowanie konferencji, sympozjów naukowych, seminariów sukcesywnie realizowane są wnioski wpływające do ZUS o dofinansowanie powyższych przedsięwzięć.



Ponadto w drugim półroczu Zakład zamierza:

- przeprowadzić kampanię społeczną dotyczącą badania laryngologiczno-foniatrycznego nauczycieli.

Głównym celem kampanii jest przeprowadzenie przesiewowych badań laryngologiczno-foniatrycznych skierowanych do grupy nauczycieli narażonych na przewlekłe choroby narządu głosu spowodowane nadmiernym i długotrwałym wysiłkiem głosowym.

- zamówić audycje w mediach o tematyce poświęconej m.in. zagadnieniom bezpieczeństwa w środowisku pracy, promocji XXXVII edycji Ogólnopolskiego Konkursu Poprawa Warunków Pracy,
- zamówić we współpracy z Państwową Inspekcją Pracy atestowane środki ochrony indywidualnej dla wybranych małych przedsiębiorstw.

## **VII. Problemy występujące w realizacji zadań z zakresu prewencji wypadkowej**

Brak oczekiwanej efektywności realizacji przez ZUS zadań, określonych w art. 37 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, wynika m.in. z konieczności ich wykonania w ciągu roku kalendarzowego. Ograniczenia wynikające z przepisów wynikają z następujących uwarunkowań:

*Zgodnie z art. 51 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r.<sup>2</sup>, Fundusz Ubezpieczeń Społecznych jest państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest Zakład. Wydatkowanie środków finansowych pochodzących z FUS, a przeznaczonych*

---

<sup>2</sup> t.j. Dz. U. z 2007, Nr 11, poz. 74 z późn. zm.

*m.in. na realizację zadań z zakresu prewencji wypadkowej, podlega przepisom ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych<sup>3</sup>. Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 9 w/w ustawy ZUS jest jednostką sektora finansów publicznych i jest zobowiązany do stosowania przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych<sup>4</sup>.*

Stosowanie procedur zamówień publicznych, przy realizacji zadań z zakresu prewencji wypadkowej, na którą środki finansowe określone w ustawie budżetowej muszą być wydatkowane w ramach roku kalendarzowego, utrudnia, a czasem wręcz uniemożliwia zrealizowanie zaplanowanych zamierzeń. Praktyka wskazuje, że ze względu na obowiązujący tryb prowadzenia postępowania o zamówienie publiczne, rzeczywisty czas realizacji zadania przez podmiot wyłoniony w drodze tego postępowania to 3-4 miesiące. Czas ten jest determinantą jakości zamówionej przez ZUS pracy, która ze względów oczywistych, nie może być analizą pogłębioną, opartą na badaniach przeprowadzonych na zakontraktowany przez ZUS temat.

W związku z powyższym należy rozważyć możliwość wyłączenia prac określonych w art. 37 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych ze stosowania trybu wynikającego z przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych. Regulacja ta umożliwiłaby zamawianie przez ZUS analiz oraz prac naukowo – badawczych z zakresu prewencji wypadkowej w ramach programów wieloletnich.

Za proponowanym rozwiązaniem przemawia również specyfika zadań określonych w art. 37 w/w ustawy, obejmujących opracowanie nowych rozwiązań w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, mających na celu ograniczenie liczby wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

---

<sup>3</sup> Dz. U. z 2005, Nr 249 poz. 2104 z późn. zm.

<sup>4</sup> t.j. Dz. U. z 2007 r. Nr 223, poz. 1655 z późn. zm.

## VIII. Podsumowanie

- √ Obserwowany spadek liczby nowoprzyznanych rent spowodowanych wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową wskazuje, że prowadzone przez Zakład działania prewencyjne powinny być kontynuowane, ze szczególnym uwzględnieniem działalności szkoleniowej i edukacyjnej adresowanej do pracodawców i pracowników.
- √ Zakład Ubezpieczeń Społecznych stara się dotrzeć do nowopowstałych zakładów pracy z propagowaniem kultury bezpieczeństwa pracy oraz aktywnej polityki prewencyjnej. Przedsiębiorstwa wdrażając działania prewencyjne z zakresu bezpiecznego środowiska pracy i ochrony zdrowia pracowników mają szansę uzyskać obniżenie kosztów pracy, zwiększoną motywację pracy wśród pracowników, wyższą jakość pracy, co w efekcie wpływa na korzystniejszy wizerunek firmy.
- √ W celu osiągnięcia poprawy bezpieczeństwa pracy, a co za tym idzie spadku liczby wypadków przy pracy i chorób zawodowych wydaje się celowe intensyfikowanie akcji informacyjnej adresowanej do pracodawców. W ramach tej akcji promowane będą kompleksowe rozwiązania dotyczące bezpieczeństwa pracy, w tym działania na rzecz wdrażania systemów zarządzania bezpieczeństwem pracy, których podstawowym elementem jest ocena ryzyka zawodowego wiążącego się z wykonywaną pracą i jego eliminowanie.
- √ Zadania realizowane przez Zakład w ramach prewencji wypadkowej przyczyniają się do zmniejszenia udziału ponoszonych kosztów związanych z wypłatą świadczeń z tytułu wypadków przy pracy oraz chorób zawodowych.

- √ Dla zapewnienia efektywnej realizacji zadań z zakresu prewencji wypadkowej niezbędna jest koordynacja i współpraca w tym zakresie między placówkami badawczymi, instytucjami i zakładami pracy w kierunku usprawniania funkcjonowania systemu prewencyjnego.
- √ W celu osiągnięcia wyższej efektywności działań w zakresie prewencji wypadkowej niezmiernie istotne jest wprowadzenie regulacji prawnych umożliwiających etapowe finansowanie wieloletnich programów prewencyjnych i długofalowych przedsięwzięć.